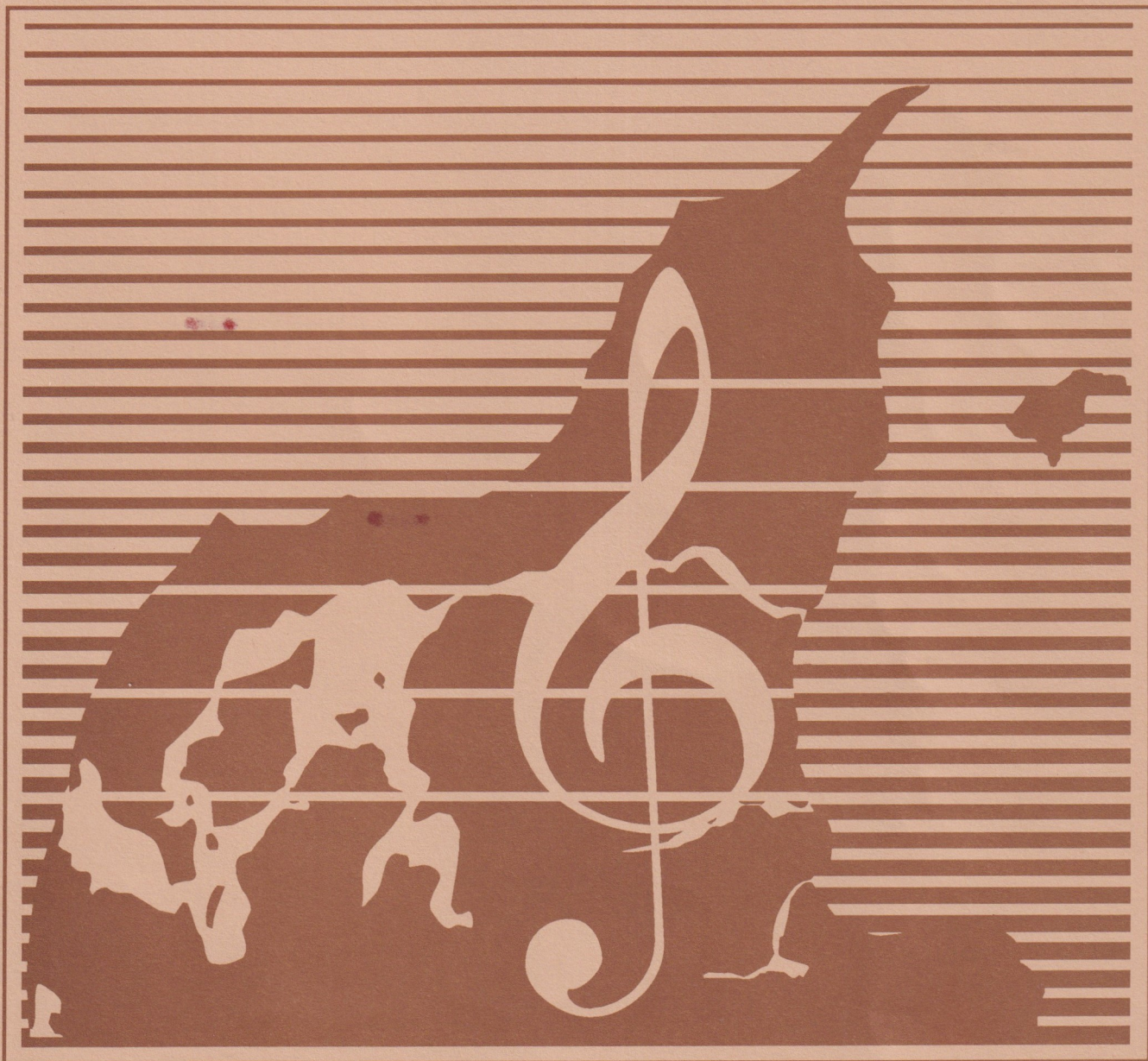

Spillemands-Jagt og
Skovbrugsmuseet
Kobildvej 25B, 9520 Skørping
tlf: 98-391604
mailto:spillemandsmuseet@mail.dk

NORDJYSK FOLKEKULTUR

Nr. 1

August 1994

2. årgang

Udgivet af: Foreningen for Musikalsk Folkekultur i Nordjylland

Spillemandsslægten Johansen Skørping.

Malermester Vebert Johansen, Skørping fortæller om sin far Hilbert Johansen og farfaderen Christian Ole Johansen (Chr. Vollesen), der begge var udøvende musikere og spillemænd i Skørping, Himmerland. Artiklen bygger på båndoptagelser med Hilbert Johansen, der så efterfølgende er redigeret af Vebert Johansen.

Musik i Skørping omkr. 1890.

Chresten Ole Johansen (Chræn Wollesen) blev født i Askildrup ved Blenstrup den 3. august 1865. Han blev udlært som murer, og etablerede sig som murermester i Skørping i 1895. Chr.O.Johansen var meget musikalsk, og som barn lærte han sig selv at spille på harmonika, som han underholdt mange med, samt spillede til liegstow og høstgilder på omegnens gårde. Efter endt skolegang foranledigede hans mor at han fik musikundervisning, og kom på musikskole i Skive i et år. Her blev han undervist på violin af den kendte musiker og komponist C.C.Møller (ham med Århus tappenstregbataljemarch m.m.). Det var dyrt at lære sådan et sted med kost, logi og undervisning. Det blev klaret på denne måde. C.C.Møller var musikdirektør i Skive, og som sådan havde han musikbestillingerne fra hele byen og omegnen. Eleverne blev sendt ud at spille om aftenen og om søndage, for delvis betaling for undervisningen.

Chr. Wollesens orkester:

Efter at have slået sig ned som murermester i Skørping i 1895

skomager Breum fra Terndrup, Kristian Laursen fra Bælum m.fl. Orkesteret talte efterhånden otte-ti mand og

CHR. Vollesens orkester.

Forreste rk. fra v.: PoulNielsen, Skørping – C.O.Johansen, Skørping – Kusk, Veddum – og J.jakobsen, Terndrup.

Bagerste rk. fra v.: C.Breum, Terndrup – Chr.Laursen, Bælum – M.Laursen, Korup og Breum, Terndrup.

startede han et orkester sammen med en smed Søren Sørensens, kaldet Soern smeden, og dennes bror Anders Sørensens (Rytter) i Rold. Derudover var der murermester Jakobsen,

havde bl.a. alt musik for Hobro Borgerforening, samt musik i Østhimmerland, i foreninger og for private. Sådan leverede de i mange år musikken til de berømte grundlovsfester i

Terndruplund og høstfesterne på Lindeneborg. Til grundlovsfesterne mødte de kl. seksten og spillede til sangene og mellem talerne, senere til ballet på kroen til kl. et-to om natten. Det fik de syv kroner for. Det var før bilernes og cyklernes tid, så de skulle spadsere både frem og tilbage.

Siddende: Chr. O. Johansen
Stående: Sønnen Carl Johansen

Til underholdning og dans.

Udover dansemusikken spillede orkesteret mere seriøs musik, alt efter noder. Således abonnerede orkesteret på flere musikforlag. Hver kvartal fik de tilsendt et stort udvalg af det sidste nye i koncert, salon og dansemusik. Derudover havde orkesteret selvfølgelig et

repertoire af ældre musik, som det også fremgår af notebøgerne, der ofte er håndskrevne. Her findes kvadriller, sekstur, vals og polka. Senere kom der jo nye danse frem, og man var altid med på det moderne, som at spille f.eks. tango, og hvad der ellers kom frem. Alle disse noder er nu på Spillemandsmuseet i Rebild.

Efterhånden blev der udskiftet orkestermedlemmer på grund af alder. Chr. Wollesen havde to sønner som blev optaget i orkesteret. Det var Hilbert og Carl med stemmerne violin og kontrabas. Desuden fløjte og som noget helt nyt saxofon.

Fester i Skørping stationsby.

Der var en afholdsforening i Skørping. Den var meget stærk økonomisk, så man havde råd til at betale en kunstner for at underholde til deres fester. Engang var der en sanger på besøg. Bestyrelsen ville ikke have Chr. Wollesen til at ledsage ham på violin. Grunden var at Wollesen havde en restaurant (sut) med udskænkning af stærke drikke. Afholdsforeningen havde en aftale med en lokal musiker om at ledsage sangeren. Denne musiker pralede med at han havde været regimentsmusiker. Da han fik noderne lagt foran sig, kunne han ikke spille dem. Så måtte de hen til Chr. Wollesen for at få ham til at spille. De havde en prøve og så var han godtaget. Når der blev holdt fest i håndværkerforeningen, blev der spillet til spisningen og det efterfølgende bal. Ballet var meget stilfuldt. Damerne var i lange kjoler og herrene i kjole og hvidt. De havde en balinspektør. Han dirigerede ballet. Der måtte

ikke spilles noget før han bestilte det. Han kom og sagde: Nu skal vi spille vals. Så inklinerede herrene, og først så måtte man begynde at spille. Balinspektøren var i reglen købmand Hofmann. Baronnen, kaldte vi ham. Hvis baldeltagerene ikke dansede rigtigt, blev de vist fra gulvet.

Hilbert Johansen fortæller.

Min bror og jeg var syttenatten år da vi begyndte at komme ud. Vi spillede f.eks. i en periode til offentlige baller på Skørping kro, det var i Bejers tid. Vi måtte ikke holde pauser. Der blev serveret en kande kaffe, winerbrød og en flaske brændevin. Når det så var min far (Chr. Wollesen), samt rytter Anders og Søren smeden der spillede, skiftedes de til at drikke kaffepuncher. Vi unge måtte ingen få; men tog os en i smug når faderen spillede. Vi skulle blande kaffepuncher til dem, der spillede, til de fik pause. Når det var til Søren smeden vi skulle blande. lavede vi den ekstra stærk, for han kunne så godt lide brændevin. Når han drak den spidsede han munden og sagde "arhh", og vi grinede. Så sagde hans bror Rytter Anders, "du skal den undtme hugme lade være med at drikke al den brændevin bette Søren, du skulle helleretage dig en sød kage, det har du bedre af", han var nemlig afholdsmand, og holdt meget af winerbrød. Men vi snød ham ved at komme en slat også i hans kop. Han syntes det var en fantastisk kaffe han fik. Når vi serverede den for ham, sagde han, "Du er nu en af de bedste Chræn Wollesen har", så morede vi os.

Høstfester på Lindenberg.

I den gamle greves tid spillede de altid til høstfest på Lindenberg. Det var skomager Breum fra Terndrup der fik bestillingen på musikken, og skaffede folk der skulle med. Når de ankom, fik spillemændene en god middag hos inspektøren inden de gik over på kornmagasinet. Her var der pyntet smukt op, og alle folkene var mødt efter de havde spist i folkestuen. Ved ni tiden ankom greven med følge. Der blev holdt tale, først for greven, så inspektøren og så forvalteren, og der blev råbt hurra. Breum vidste lige hvad der skulle spilles efter hver tale. Når så alle talerne var holdt, blev der serveret punch, og spillet op til dans. Efter en times forløb forlod greven med følge festen. Så blev der serveret æbleskiver og mere punch båret ind, og så kan det nok være der blev stampet i gulvet til langt ud på natten. Orkesteret spillede også altid for en forening i Terndrup, der hed "De 40 riddere". De kom kun sammen en gang om året, den anden februar. Det var meget højtideligt. Det var honoratiories der var med der. Når der blev spillet for Miehe i Rold

(cirkusfamilien, de ejede Rold kro), blev der serveret fedtemad, spegesild og brændevin efter festerne. Det var også det hele de fik for det.

Tidens transportmidler.

Efterhånden vandt cyklerne indpas, og spillemændene skulle ikke så tidlig afsted når de rykkede ud. Det har været et stolt syn, når de cyklede ud af byen, med høje hatte på, og kontrabas, violiner, cello og andre instrumenter bundet på

På turisthotellet i Skørping ca. 1920.

Fra venstre: Hilbert Johansen, violin, – fru Brun, klaver – Kaj O. Svendsen, trommer – Kresten Johansen, trompet og Pedersen, saxofon.

ryggen. Med karbidlygter og cykelklemmer og lappegrej. Vejene var dårlige, så de skulle altid regne med to-tre punkteringer. Nogle gange lejede de dog en jumpe med forspand hos maltgører Andersen i Skørping. Da Chr. Wollesen blev ældre overtog sønnen Hilbert Johansen orkesteret. I en periode var de det eneste faste orkester i denne del af Himmerland. De fulgte med i den musikalske udvikling, fik klaver, trommer og saxofon med, så de kunne spille den moderne musik som jazz og lignende.

Hilbert Johansens orkester.

Hilbert Johansen blev født i 1895 og døde i Skørping 1993. Han fik først violinundervisning hos cigarmager Stuhr i Arden (medlem af Chr. Wollesens orkester). Samtidig var Hilbert Johansen i lære

som maler. Efter endt læretid fik han arbejde som malersvend i Ålborg. Her blev violinundervisningen fortsat hos dirigent i "Kilden" Søren Jensen og senere hos Vilhelm Larsen. En undervisningstime kostede 10 kr, ud af en ugeløn på 35 kr. Efter tiden i Ålborg startede han som malermester i Skørping, og sammensatte et orkester efter sin far. Orkesteret kom til at bestå af Hilbert på violin, fru Fenger på klaver, Kaj Svendsen på trommere, Christian Johansen på trompet, Carl Johansen på fløjte og saxofon, samt nogle medlemmer fra Chr. Wollesens orkester på basun og 2. violin. Fru Fenger spillede ved siden af i biografen. Det var i stumfilmens dage. Hun skulle se med på filmen, og spillede ledsagemusik dertil.

Som generationerne skifter, skiftede musikken også. Hvor

der før var kontradans, kvadrille, lanciers, polka o.s.v. overtog nu tango, charleston, eng. vals og foxtrot. Det krævede en anden besætning. Der var kommet klaver og trommer til som rytmeinstrumenter. Det erstattede ofte bas og 2. violin.

Fra en festlig tid.

Der har selvfølgelig været mange sjove episoder gennem en lang tid som musiker, og det har jo altid været et festklædt og glad publikum. F.eks. morgenvækning til sølvbryllup. I Gl. Skørping havde man den regel at man mødtes ved brugsen kl. syv. Så marcherede man i sluttet trop med musik i spidsen til sølvbrudeparret for at vække dem. Men da havde de allerede været oppe en-til to

timer i forvejen for at røgte, og var gået i seng igen. De skulle jo vækkes på den rigtige måde. Da det så var overstået blev der inviteret på det helt store kaffebord, med både varmt og koldt til halsen. I Terndrup var der morgenvækning ved doktoren. Når de var færdige med at spille havde de altid den regel at fyre et jagtgevær af op i luften, det gjorde man også her. Men da kom der en mand ned fra et træ, og løb alt det han kunne. Han havde sovet ved doktorens pige om natten, og var kommet for sent op. Han havde ikke ventet den store forsamling, og kunne ikke komme væk, derfor var han flygtet op i træet. Hilbert Johansen havde en del elever,

bl.a. Evald Thomsen, der genoplivede den gamle musik, og var med til at starte museet i Rebild. Både Chr. Wollesen og Hilbert Johansen var aktive i Skørping sang- og musikforening. Chr. Wollesen var medstifter af den i 1895. Han ledede mandskoret i 29 år og Hilbert Johansen i 27 år. I begyndelsen af krigen (1940-45) flyttede musiker Børge Knudsen til Skørping. Han var professionel musiker og levede af det. På dette tidspunkt holdt Hilbert Johansen op, og en ny generation i musikken startede op.

Vebert Johansen.

Seksture og Trekanter.

Anders Chr. N. Christensen.

Ingen folkelig turdans (opstillingsdans) har holdt sig så godt i levende tradition som "Sekstur" eller som den i andre egne af landet bliver kaldt: "Trekant" "Trekantet Sløjfe" eller "Svebsk". På Sjælland, Lolland, Falster, Møn, Als, Læsø og i Vendsyssel, er det en dans i kvadrilleopstilling med fire par. I det øvrige Jylland, Fyn og Ærø er det almindeligvis danse med tre par med trekant-opstilling. Der findes også miljøer der har

haft eller har flere former for opstillinger, men så har det været som f. eks i Thy, hvor "Trekantet Sløjfe" er den almindeligste turdans (dans med opstilling i trekant). Der findes også i ældre optegnelser fra Sydthy en sekstur som rækkedans "Sekstur på Langs"¹ og endelig danser man også en Sekstur med fire par i kvadrilleopstilling, som bliver kaldt "Københavnsk Sekstur"², men den er ikke nær så almindelig og har altid været bundet til den melodiform, der

er almindelig kendt i det sjællandske område. Hovedtypen i Thy er "Trekantet Sløjfe" hvortil der findes flere melodier. I nyere tid er det også blevet almindeligt at indlægge forskellige potpourrier, med almindelige kendte melodier, som musikerne kan få publikum til at synge med på.

Hornemands Melodi.

Den almindeligst benyttede melodi til Seksturene med kvadrilleopstilling med fire par, bliver som regel tillagt

komponisten E. Hornemann (1809– 1870), og har i tidens løb været anvendt til et utal af viser bl. a. Ranzaus vise: "En Sekstur, ak det lille ord.." ³. Det viser sig dog også at melodien er almindelig kendt i Tyskland, så det er nok tvivlsomt om Hornemann har skrevet den.

Seksturens Alder.

Hvor gammel er dansen og melodien så? Hvis den var af Hornemann ville den næppe være ældre end 1830; men meget tyder på at dansen ikke

og Francaise" ⁴. Dette passer også godt i tid med Polkaen og Mazurkaen der kommer på mode i København i 1840erne, og det har taget en godt 10–15 år, inden de blev almindelige på landet på Sjælland.

– Det første kendte trykte belæg af Seksturen er fra vor kendte dansekomponist H. C. Lumbye. Han udsendte den i 1842 i et lille hefte med gængse danse med følgende titel: "Tolv nye Dandse for een Violin, nærmest til Brug paa Landet" ⁵. Heri findes bl. a. tre seksture.

beskrivelser. Det kan skyldes at den har været så enkelt, at man ikke har haft nogen grund til at beskrive den, da den var almindelig kendt, men jeg tror snarere, at det har været en dans, borgerskabet ikke har syntes var særlig fin. Kun en enkelt danselærer Wilh. Balling, har den med i sine dansebøger fra 1876 og næsten hvert år frem til dette århundredes begyndelse. Det skyldes måske, at Wilh. Balling satsede på undervisning i dans, for den lidt lavere befolkningsklasse i København end mange af de andre danselærere, der fik trykt dansebøger. Balling reklamerer bl. a. med at give: "Københavns billigste Danseundervisning". ⁶

Danseboderne i København.

Seksturen fandt vej til de Københavnske danseboder, et sted hvor arbejderklassen og småkårsfolk kom og dansede. En af de største i København hed Krismers (som senere kom til at hedde "Kæden"). "En Besøgende supplerer billedet af det smudsige Lokale, hvor Væggenes Farve var blevet ukendelig for Smuds og glinsede af Vanddunster fra den ophedede Atmosfære. Og her dansedes saa Turdanse, og Klinkevals og Sextur" ⁷. – Ved de offentlige baller blev seksturen ved med at blive danset et stykke ind i dette århundrede, men i 30erne og 40erne var Lanciers den eneste turdans, ved offentlige baller og foreningsballer. – Den form som i dag danses i de københavnske Gammel-danseforeninger, er muligvis et levn fra den gamle københavnske form fra dansebodernes tid. Seksturen i

*Sekstur: Vesterø på Læsø 1981.
Foto: Svens Nielsen*

er ældre, men yngre. Christian Olsens mor, Johanne Marie Olsen (født 1844 på Vestsjælland) siger: "Efter at jeg var konfirmeret begyndte de at danse Tyrolervals, Mazurka, Polka, Seksture og Pærvals, og saa gik de gamle danse af Mode. Først sent kom Lanciers

Seksturen vinder også indpas i København, men bliver ikke populær hos borgerskabet. I de borgerlige danselæreres bøger er det især Lancier og Francaise, der blev den store modedille efter 1850erne. De fleste danselærere har ikke seksturen med i deres trykte

Gammeldanseforeningerne starter med komplimenter for egen og fremmede danser, som i Lanciers⁸. Dette kendes ellers kun fra Nordvestsjælland. I de københavnske Gammeldanseforeninger afsluttes Seksturen også med en hurtig polka.

Sjælland og omliggende øer.

Det bliver på Sjælland Seksturen får en stor betydning, hvor der i sidste halvdel af forrige og begyndelsen af dette århundrede, bliver komponeret et væld sekstursmelodier. På Midt-og Sydsjælland, Lolland og Falster, bliver den også kædet samme med "Pærvals". Først dansede man Sekstur og derefter Pærvals. På Als har det været skik at seksturen blev efterfulgt af en Contra. På Stevns har August F. T. Camien (1827 -1895) komponeret en mængde melodier, som han har efterladt i nodebøger fra perioden 1875-1885. Heri indgår seksturen hver gang i et længere danseforløb, der består af: Vals, Klimpvals, Polka, Mazurka, Sekstur og Pærvals. I de sidste nodebøger er der dog ikke hver gang komponeret nye Pærvalse⁹.

Sekstursmelodierne til kvadrille-seksturen, består af tre repriser. Den almindeligst brugte melodi, som førnævnt bliver tillagt Hornemann, er almindeligst nedskrevet i 6/8 takt, men ved en traditionsproces er den i tilfælde blevet til melodier i både 2/4 takt (Thy og Læsø) eller 3/4 takt (Als)¹⁰. - Dansens tre dele består af et variabelafsnit, som afspejler pågældende egns tradition med forskellige

variationer for hver gennemdansning. Der startes som regel med stor kreds, omsvingning med egen partner, herefter varierer dansen fra egn til egn, så igen stor kreds og til slut omsvingning med egen partner. Anden reprise er opførrings-afsnittet, den varierer også vældig fra egn til egn. Almindeligst er der en opførring for par et og to der står over for hinanden, herefter er der opførring for par tre og fire. På Nordvestsjælland (Helsingør) er der opførring for par et og to hele anden reprise, og først ved anden gennemdansning har par tre og fire opførring. På Midtsjælland (Roskilde- og Ringstedegnen) har alle opførring på en gang, hvor alle par går mod midten og tilbage igen, hvorefter det gentages. I sidste reprise går man kæde, almindeligvis en hel gang rundt. På Møn har det dog været skik at man kun har gået kæde til modstående plads i kvadrillen. Skal man som almindeligst en hel gang rundt i kæden, er danserne nød til at være præcis og have en vis fart på, for at nå hjem til egen partner. Derfor har de i Thy klaret problemet i "Københavnsekstur" ved at gentage sidste reprise, kæden slutter så først henne i anden gennemspilning, og resten af gennemspilningen bruges så til en omsvingning på stedet. På Læsø har spillemændene klaret problemet ved yderligere at gentage halvdelen af sidste reprise. (På Læsø har de også den særlige skik at gå kæde uden at give hånd)¹¹.

Fyn og Ærø.

På Fyn og Ærø er det også den melodi, der er tillagt Horn-

mann, der sædvanligvis bliver brugt til sekstur. I dag er det som andre steder almindeligt, efter melodien er spillet et par gange, at fortsætte med forskellige melodier som potpourri. Dansen består der af tre dele, først en kreds, så en kæde til egen partner, hvor der gives armkrog og gæes en halv gang rundt, hvorefter der kædes hjem til egen partner, i sidste musikafsnit danses der tottrin/zvejtrin. Dette gentages alt sammen et antal gange som musikerne bestemmer.

Jylland.

I Jylland bruges også samme dansenavn. Endog findes der miljøer i Vestjylland, hvor der bruges tre forskellige betegnelser: "En Sekstur, en Trekant eller en Svebsk". Her er sekstur som betegnelse den yngste og ældst er Svebsk. Det er kun meget gamle mennesker, der husker betegnelsen "En Svebsk". Svebsk er en gammel dans i Syd-, Nord- og Midtjylland og optræder hyppig i nodebøger fra 1840'erne og frem igennem slutningen af forrige århundrede. Efter Jens Vejen Larsen skulle danseformen være den samme i dag, som da hans far Niels Bukkjær, (født i Assing syd for Herning i 1850) ved sin debut som spillemand i 1858 spillede en "Svebsk", og en af danserne "blev så kjelle at han slog begge benene op på en gang"¹². Dette resulterede at han sparkede det nederste af en dørfylding ud. - Den eneste ændring i dansen mente Jens Vejen Larsen, var at man i gammel tid ikke startede dansen med en kreds, men med kæde. I anden reprise blev

danset zveitrit, og hele tiden blev der vekslet mellem de to ting.

Interessant er så, om den dans der nu dances som Sekstur eller Trekant, og som i ældre tid blev kaldt Svebsk, har forbindelse til den dans, der i nodebøger fra 1790¹³ og

"Rotationsdans", men man kan selvfølgelig ikke udelukke, at man ikke også har vekslet dansen med en kæde. Meget tyder dog på at det udelukkende har været en omdansningsdans. Den Tyske danseforsker Franz M. Böhme mener at den tyske "Schwäbich"

Trekant - "omdansmig"
Hedegård v. Give (Midtjylland) 1989.
Foto: Svend Nielsen.

omkring 1800¹⁴ bliver kaldt Svabisk, Sabisk eller Schwäbisch (3/8 eller 6/8 melodier)? Eller om Svebsk har forbindelse til den dans, St. St. Blicher i sin novelle "Kjeltringliv" (1829) så på Ørre Hede i Midtjylland: "Midt paa Gulvet drejede tvende par i den velbekjendte "schwabischen wirbeltantz"¹⁵. I Blichers novelle virker det som om det udelukkende er en

er en vals (omdansningsdans i valsebane): "Unter Schwäbisch ist doch nichts anderes als Walzer zu verstehen"¹⁶. Endelig omtaler E. J. von Feldtenstein "Schwabischen" i sine to bøger "Erwewiterung der kunst nach der Chorographie zu tanzen", der blev trykt i 1772 og 1775 i Braunschweig i Tyskland. Meget heri tyder på at det drejer sig om en runddans. Feldtenstein siger bl.

a. i sine bøger, at føringen i denne dans forbliver frit og uindskrænket. Hver danser kan efter eget behag sætte sin danserinde i bevægelse ved cirkelvendinger eller ture blot skal han holde rækken. (Menes her pladsen i en rækkeopstilling? eller er det pladsen i valsebanens kreds?) Om trinnene siges: de består af tre skridt der det meste af tiden udføres med villige eller slappe knæ. Musikalsk tælles der i dansen 1. - 2. 3. det vil sige et langsomt og 2. 3. hurtigt. Al- lerede på det tidspunkt, havde dansen undergået en række forandringer af dens skridt og drejninger der var vilkårlige¹⁷.

Betegnelsen trekant synes dog historisk kun at gå godt 100 år tilbage. I en nodebog dateret 1880 fra Grove (Midtjylland), er der et par trekanter¹⁸.

At nævne de forskellige måder en Trekant, Sekstur eller en Svebsk i Jylland bliver danset på, vil være at gå for vidt. Der findes så utrolig mange dansemåder, ja selv på samme sted kan det være nødvendigt at aftale inden dansen går i gang, hvilken dansemåde danserne i pågældende trekant vil bruge.

Spillemåde og danseforløb.

Melodierne er næsten altid enkle med to repriser, men der findes også melodier med tre repriser. I nogle områder og hos nogle familier spilles første reprise to gange, hvorefter der veksles mellem første og anden reprise. Det gør man således, at det passer med kreds (som kun kommer første gang), så kæde og omdansning, og herefter veksler dansen mellem kæde og omdansning. Dansen vil i

det tilfælde slutte i anden reprise. Andre spillemænd repeterer ikke første reprise ved første gennemdansning af kredsen, derfor må dansen afsluttes efter første reprise, da det alle steder er tradition at afslutte med omdansning, og aldrig efter kæden.

karakteristisk at melodierne i sådan en suite bliver kortere og tempoet stiger. Et eksempel her på er Brødrene Nielsen fra Vrøgum i Sydvestjylland, fra en optagelse fra 1978, hvor første gennemdansning varer 1:19 minutter, anden dans 1:02 minutter og "efterdansen"

*Trekant, "attenej" (hopsatrekant)
Hedegård ved Give, Midtjylland 1989.
Foto: Svens Nielsen*

Endelig må nævnes at Trekant, Sekstur eller Svebsk, kædes sammen i et længere danseforløb. Det kan være når melodien er spillet til ende første gang, så går de dansende ikke af gulvet, men bliver stående og "klapper den op", hvilket vil sige, at orkestret enten gentager samme melodi, eller der spilles en ny til samme dans. Men ofte er de kædet sammen i længere suite, der kan være sammensat af 2 til 4 danse og som finale kan være tilføjet en hopsa. Det er også tit

(sidste trekants melodi) 0:55, og efter denne afsluttes med en Hopsa der varer 0:52 minut. Tempoet er også stigende, de to første Trekanter spilles i samme tempo, nemlig 110 slag i minuttet, men efterdansen spilles i et stigende tempo fra 122-133 og Hopsaen er helt oppe på 164¹⁹. - I nogen af trekant-suiteerne er der indlagt en polonaise-melodi i 3/4 del takt, der i reglen danner finale, men på Vejle Vesteregner er det anden dans i suite. I Sydvestjylland (Vrøgum efter Hans

Nielsen) kaldes den for "Svebsk Polonaise" og danses med polonaisetrim som omdansning. I Nordvestjylland har man også en typisk polonaise melodi "Det jawer æt eno", men her danses der i stedet for polonaise omdansning på stedet med løbetrim. - På Vejle Vesteregner er fjerde dans en hopsatrekant som visse steder kaldes "Attermej"²⁰. Den danses stående i kreds med hinanden i hænderne, armsving, almindelig fatning med fremmede dame, glisadetrin mod solen i den lille kreds. Derefter hopsa med fremmede danser. Der trædes så ud på plads og dette gentages tre gange indtil alle har egen partner og afsluttes med en hopsa. Denne sidste afdeling skulle efter lære H. H. Hansen, Jelling, være opstået omkring århundredeskiftet, og næppe være ældre.²¹

Trekantet sløjfe.

Tilbage er så kun at omtale Trekantet Sløjfe, som også i Thy kaldes for Trekant. Den danses i levende tradition i Thy, men har også været danset på Mors, blot med navnet "Trekant med Ture" og i Vestjylland også under navnet "Trekantet Sløjfe". Denne danses som en trekant, men har altid tre musikreprises, hvor A-afsnittet består af en række forskellige omskiftelige danseafsnit, der ikke blot bruges i "Den trekantede Sløjfe", men også optræder i de øvrige turdanse fra samme egn.

Nutidige optegnelser.

Gennem de sidste godt 10 år har jeg sammen med Svend Nielsen og andre danse- og musikindsamlere lavet en

række danse-indspilninger på videobånd for Dansk Folkemindesamling. Det er blevet til fire indspilninger af kvadrille-seksturen: "Københavns Sekstur" fra Bedsted i Syd-Thy, Sekstur og Pærvals fra Lille Heddinge på Stevns, Sjælland, Sekstur fra Læsø og Sekstur fra en Gammeldanseforening på Nørrebro i København. Af trekant eller sekstur er der endnu flere indspilninger: fra Rebild og Als i Himmerland, fra Støvring ved Randers, Vorgod og Rimmerhus i Nordvestjylland, Billum og Vrøgum i Sydvestjylland, Ejstrup og Hedegård i Midtjylland. Det skal også nævnes, at der i flere af de nævnte miljøer er lavet flere indspilninger af

samme dans, da dansemåden kan være forskellig på samme sted. Trekantet Sløjfe er optaget forskellige steder i Thy, Heltborg og Bedsted i Sydthy, Snedsted i Midtthy og i Sennels i Nordthy.

I dette afsnit behandler jeg ikke Seksture som Rækkedanse eller kredsdanse. Dog skal nævnes en ting som er karakteristisk for næsten alle seksture, nemlig at de har tre melodi-repriser, dvs. halvdelen af seks. Det samme princip er også gældende for Ottetur og Tolvtur, de er også opbyggede af et antal repriser, der svarer til halvdelen af dansens navn, altså en ottetur har fire repriser og en tolvtur har seks repriser. Anderledes for-

holder det sig når det gælder To- til Femtur, deres antal repriser svarer næsten altid til turens navn.

Ubesvarede spørgsmål.

Selvom Seksturen og Trekanten har holdt sig vældig levende i dansk tradition, og der findes meget dansedokumentation, er der mange spørgsmål vi ikke får svar på: Er seksturen af dansk eller udenlandsk oprindelse? Hvorfor er det netop den turdans der holder sig i levende tradition og ikke nogen anden turdans? Har svebsk udviklet sig fra at være en omdansnings dans til en turdans?

Efter Niels Holst, Visborg (1890 - 1952)

Noter:

1. Gamle Danse fra Mors og Thy. Udgivet af Foreningen til Folkedansens Fremme. (Kbh. 1949, første oplag 1939) s.62.
- 2.DFS. GD. video 1982/15–20. 14/3–1982. Arbejdssammenkomst med dansere på Bedsted Kro. Musik Viggo Pedersen "Post".
- 3.N.K.Madsen–Stensgård: Folkets Sangbog 710 sange Tekster og Melodier s.596: En Forlovelse i en Wiener Kvadrille.
- 4.Olsen, Christian. Fra nordvestsjælland. Slægtsminder og Folkeminder (Kbh. 1923) side 93.
- 5.Vad Thomsen, H. Lille bidrag til Kjeld Nørgaards: "Om Seksture" Hjemstavnsliv nr. 7 1982.
- 6.Balling, Vilh. Anvisning til at danse "Les Lanciers", "Francaise", "Jule-Kvadrille", "Le Prince Im'periale", "Sekstur", Jernbane-Kvadrille", samt en lille Samling forskellige Selskabsdancer.(Kbh. 1876)s.33.
- 7.Danmark i Fæst og Glæde. Redaktion Julius Clausen og Torben Krogh. (Chr. Eriksens Forlag 1935) Bind 4 s. 193.
- 8.DFS GD. video 1985/1– 6, 15/4 1985. Danseaften i Lundtoftegade, med inviterede gamledansere.
- 9.DFS August F. T. Camien's nodesamling 1875– 1885. A. F. T. Camien (1827– 1895) kom til Hellested på Stevns fra København i 1875.
- 10.Gamle sønderjyske Danse. Udgivet af Foreningen til Folkedansens Fremme (København 1953, første oplag 1933) s. 26.
- 11.DFS GD. video 1981/1– 4. 6/4 1981 Danseaften hos Levy Vilsen, Vesterø, Læsø.
- 12.Vejen Larsen, J. Jyske spillemandshistorier, Hardsyssels Årbog 1974, Anden række – Bind 8. Udgivet af Historisk Samfund for Ringkøbing Amt. (Lemvig 1974) s. 107.
- 13.DFS. 1929/ Evald T. Kristensens samling Nodebøger: Nodebog tilhører Erik Jensen, Boes". Begyndte at spille i Sveistrup Anno 1790. Mod slutningen af bogen finder man følgende note:" Dertil lærte til d. 13 Augusti 1791".
- 14.DFS 1929/40 I idem. Evald T. Kristensen nodebogs samling. En del af nodebogen er skrevet omkring 1800, men også videreskrevet af Jens Miltersen Bjerg, Husby i Ringkøbing amt.
- 15.Blicher, St. St. Kjeltringliv 1829. Digte og Noveller udgivet af Johs. Nørvig. (Kbh. 1964) Bind 1 s. 210.
- 16.Böhme, Franz M. Geschichte des tanzen in Deutschland. (1967) (trykt første gang i Leipzig 1886) s. 62.
- 17.E. J. Feldtenstein: Erweiterung der kunst nach der Chorographie zu tanzen. (Braunschweig 1772 og 75)
- 18.Nodebog for Jens Kristian Huus, Pilehuse Haderup sogn. (Privat eje)
19. Folkemusikhuset Hoager's Båndsamling: 1978/28– 30. Brødrene Nielsen, 8. marts 1978 optaget i Dyreby skole af Vagn Dahl Hansen.
- 20.Efter musiker Henry Kjær, Malmkjær, Ejstrup.
- 21.H. H. Hansen, Jelling: Trekant. (Hjemstavnsliv)